

Rapportage werkgroep Jan Kruis museum

Het Jan Kruis Museum in Westerbork

Inleiding

In januari 2015 heeft de gemeenteraad van Midden-Drenthe een bedrag van € 25.000 beschikbaar gesteld om de haalbaarheid van de vestiging van een Jan Kruis Museum (JKM) in Westerbork te onderzoeken. De al bestaande werkgroep is toen op verzoek van de gemeente uitgebreid met B. Witteveen en H. van Hooft. Medio 2015 kreeg de werkgroep de beschikking over een aanvullend bedrag van € 5.000 van het Recreatieschap Drenthe.

In deze rapportage gaan wij in op de aanpak van de werkgroep, de onderzoeken die wij extern hebben laten verrichten en de conclusies. Tenslotte is een voorstel voor het vervolgtraject geformuleerd.

Werkwijze

Bij de bespreking van haar aanpak heeft de werkgroep ervoor gekozen te starten met het verzamelen van ervaringen over toerisme in Drenthe en de omvang en aard van bezoekers aan andere musea in Drenthe. Daartoe zijn gesprekken gevoerd met de directie van het Recreatieschap Drenthe (Hans Hartog), de voormalige museumconsulent van de provincie Drenthe (Danielle Lokin) en met de directeurs/vertegenwoordigers van het Hunebedmuseum (Hein Klompmaker), het Gevangenismuseum (Peter Sluiter) het Drents Archief (Douwe Huizing) en het Drents Museum (Ellen ter Hofstede). Voorts is contact gelegd met Libelle/Sanoma over de mogelijkheden en voorwaarden voor samenwerking. Tenslotte zijn gesprekken gevoerd met een grote partij uit de verblijfsrecreatie van Midden-Drenthe, adviseurs uit de wereld van musea, en is een bezoek gebracht aan Beeld en Geluid in Hilversum. Gedurende de onderzoeksperiode is enkele malen gesproken met de provinciale afdeling van de Koninklijke Nederlandse Heide Maatschappij (KNHM). Deze afdeling kan gebruik maken van kennis binnen KNHM/Arcadis. Bij gesprekken met bovenvermelde partijen is gebruik gemaakt van het eerder gemaakte museumplan, toen samenwerking met Landal Orveltermarke mogelijk leek.

De bevindingen uit deze gesprekken zijn tijdens een brainstorm in mei 2015 teruggelegd in de werkgroep: aangevuld met Hein Klompmaker en Harrie Wolters van het Hunebedmuseum en John Croezen en Frans Leroux, beiden betrokken bij de opzet van het eerste concept voor het museum (zie hierna).

Uit de veelheid van belangrijke opmerkingen die in deze gesprekken zijn gemaakt, kunnen we een aantal samenvattende indrukken worden formuleren:

1. Het plan wordt als een goed sprankelend plan gezien. Het ontmoet een positieve benadering
2. Als het ergens gerealiseerd kan worden dan is het in Westerbork.
3. Er zijn geen musea die zichzelf kunnen bedruipen.

4. De investeringen moeten drukken op de exploitatie. Veelal lukt het ook wel om deze extern te financieren.
5. Het is van belang het museum in een keer goed neer te zetten. Klein beginnen en dan groeien lijkt niet verstandig. Hier zijn wij overigens ook andere benaderingen tegengekomen.
6. Merchandising is belangrijk. Dat geldt dus voor de relatie met Libelle/Sanoma
7. Voor de profilering zijn afstemming van naamgeving, doelgroepen en dynamiek in de beleving van belang.

Tijdens de eerdere planvorming zijn contacten geweest tussen Landal Greenparks en Libelle. Tegen die achtergrond is opnieuw met Libelle gesproken. Daar is bereidheid tot samenwerking. Die kan nader ingevuld worden als een duidelijk besluit over de totstandkoming van het museum is genomen.

Contouren van die samenwerking zijn:

Het museum kan de karakters van de strip gebruiken. Een en ander dient contractueel vastgelegd te worden. Van belang is daarbij dat het museum geen afbreuk doet aan de wijze waarop Libelle de strip positioneert.

Voor Libelle zijn afspraken over merchandising van belang.

Zij willen de gesprekken voortzetten na een definitief “go” voor het museum.

Plan van Frans Leroux, John Croezen en Richard Geerts

Het hiervoor genoemde plan voor de locatie Landal Orveltermarke is gemaakt door : Frans Leroux, John Croezen en Richard Geerts. Het bureau van Geerts (EFF) heeft ook de exploitatie opzet voor dat plan gemaakt.

In de hiervoor gememoreerde gesprekken met Drentse museumdirecteuren werd dat concept voor het museum positief beoordeeld. Dat oordeel sloot aan bij de opvattingen van de werkgroep. Daarom is de heren gevraagd het concept aan te passen aan de actualiteit en passend te maken voor het oude gemeentehuis van Westerbork.

Medio september 2015 is eerst een vlekkenplan gepresenteerd. Dat is besproken met Hein Klompmaker (Hunebedmuseum), Dirk Mulder (Herinneringscentrum Kamp Westerbork), Ellen ter Hofstede (Drents Museum), Peter Sluiter (Gevangenis museum) en Danielle Lokin (vm Museumconsulent Drenthe, dir. museum Kinderwereld)

Rekening houdend met de aandachtspunten die daarin naar voren kwamen is het concept verder uitgewerkt en begin 2016 opgeleverd.

In dit concept wordt de centrale ingang gedeeld met het Museum voor Papierknipkunst en met TIP. In de gebouw indeling is het Museum voor Papierknipkunst opgenomen. Over de locatie is met dat museum overleg gevoerd.

Het Jan Kruis museum biedt ruimte aan de carrièreontwikkeling van de kunstenaar. Dat betekent dat naast de overal herkenbare uitbeelding van de strip: Jan Jans en de Kinderen ook ander (en vroeger) werk van Jan Kruis is te zien. Er is een theaterzaal en er is ruimte om onder leiding van de meester strips te tekenen. De bezoeker kan zichzelf in de strip positioneren.

De strip Jan Jans en de kinderen speelt steeds in op maatschappelijke thema's. Dat is in het lange leven van de strip de facto een geschiedschrijving van Nederland in

ontwikkeling. In het concept is voorzien steeds die maatschappelijke beelden terug te halen.

NB. In een recent artikel in de Groene schreef Casper Thomas: “Wie de hoop en vrees van de Nederlandse middenklasse wil leren kennen moet Jan, Jans en de kinderen lezen. De wereld mag dan veranderen, het burgergezin in de doorzonwoning blijft hetzelfde.”

In de inrichting spelen audiovisuele middelen en digitale presentatie en interactie technieken een belangrijke rol. Daarmee wordt dit museum in feite ook een beleveniscentrum.

Het plan is als bijlage bijgevoegd. De digitale versie ervan bevat ook animaties.

Bouwkundig onderzoek

Het oude gemeentehuis kent een indeling die voor andere doelen dan een museum is gemaakt. Aanpassingen daarin en in de installaties zijn noodzakelijk. Daarmee samen hangt de vraag welk investeringsbedrag noodzakelijk is.

Om daarop zicht te krijgen is door Bouwkundig adviesbureau Muntinga een onderzoek gedaan.

De conclusies zijn kort samengevat dat:

Het gebouw op zichzelf goed onderhouden is en derhalve in goede staat verkeerd.

Dat mede gelet op de ouderdom van de installaties goed onderhoud ertoe zal leiden dat met name t.a.v. die installaties het gebouw nog circa 5 jaar goed bruikbaar zal zijn;

Maar dat voor een duurzame oplossing een meer ingrijpende renovatie noodzakelijk is.

Die wordt door Muntinga geraamd op € 1,1 mln.

De werkgroep heeft in de opdrachtformulering aan Muntinga gekozen voor een maximale oplossing. Daarbij is overwogen dat afschalen eenvoudiger is dan opschalen.

ZKA onderzoek

Van vitaal belang is uiteraard de positie die het museum zich in de markt weet te verwerven.

Bureau ZKA heeft op verzoek van de werkgroep onderzoek gedaan naar :

De marktpositie naar herkomst en aantallen bezoekers;

De daarbij mogelijke entreprijs.

De mogelijkheden voor horeca en merchandising

Daarnaast heeft ZKA de kostenkant van de exploitatie getoetst.

ZKA acht een bezoekers aantal van 30.000 à 33.000 haalbaar.

Dan zal het museum gerund dienen te worden door maximaal 2,5 fte. betaalde krachten voor de functies: algemene leiding, promotie en relatemarketing, conceptontwikkeling, aansturing vrijwilligers en organisatorische taken. Verder dient te worden gerekend met ca. 60 tot 80 vrijwilligers. Dat zijn mensen die tenminste een volle dag in de week hun werkzaamheden doen. Denkbaar is bepaalde “professionele” functies door ervaren

voormalige professionals als vrijwilliger te laten verrichten. Ook is het zinvol om te zien naar mensen die, ondanks hun kwaliteiten, uit het arbeidsproces zijn geraakt.

De inkomsten uit horeca en winkel zijn laag ingeschat. Voor horeca heeft dat te maken met het feit dat de locatie wordt omringd door horeca bedrijven. De voorziening in het museum zal derhalve zijn gericht op een drankje met “iets erbij”. Van winkelverkoppen mag in het algemeen niet veel verwacht worden.

De investeringen in gebouw en inrichting worden door ZKA geraamd op € 1,4 mln. euro. Daarbij gaan zij op basis van kengetallen voor de bouwkundige aanpak van wat lagere bedragen uit dan in het Muntinga onderzoek.

In de exploitatie zijn de investeringen buiten beschouwing gelaten. Aldus resteert op een omzet van € 267.476 Een jaarlijks positief saldo van € 22.500

Daarbij moet worden aangetekend dat we hier spreken over een vol jaar na de aanloop en dat met de mogelijkheid van tegenvallers gerekend dient te worden.

Uit de analyses worden door ZKA de volgende conclusies getrokken:

- ☐ De beoogde **locatie** is uitstekend. Deze is gelegen in een regio met veel verblijfsrecreatie en op microniveau is er sprake van veel traffic door verblijfs gasten die hier langs fietsen/wandelen, komen eten/drinken of boodschappen doen. Hierdoor is er van nature veel loop langs de locatie;
- ☐ Het **gebouw** is monumentaal; heeft een karakteristiek karakter en is goed zichtbaar/herkenbaar gelegen aan de Hoofdstraat. De capaciteit van het gebouw is ruim voldoende om de geraamde bezoekersaantallen te kunnen verwerken. De indeling van het gebouw moet nog wel aangepast worden aan de nieuwe museumfunctie;
- ☐ Vanuit de beschikbare collectie en de bekendheid van Jan Kruis/Jan, Jans en de kinderen kan in principe een **breed pallet aan doelgroepen** worden aangesproken van verblijfs gasten (1,25 mln), Libellelezers (bereik 1,8 mln) en Museumkaarthouders (1,2 mln). Ook het beoogde levendige en interactieve **concept** kan hieraan bijdragen. Nog nadere analyse is nodig naar de meest geschikte naam voor het museum;
- ☐ Vanuit de uitgevoerde benchmark en raming komt een **realistisch bezoekersaantal** van ruim 30.000 naar voren. Om deze aantallen duurzaam te halen moet het concept voldoende onderscheidend zijn en blijvend vernieuwen. Hierbij zal er rekening mee gehouden moeten worden dat de doelgroep veroudert en jongere doelgroepen minder vertrouwd zijn met de strips/het werk van Jan Kruis en meer ingesteld zijn op bewegend beeld, 3D e.d. en minder op statische beelden/stripverhalen e.d.;
- ☐ De **exploitatie** levert volgens de eerste ramingen een klein positief saldo op van ruim € 20.000, uitgaande van een kleine vaste, betaalde staf (2,5 FTE) en veel (zeker zo'n 60-80) vrijwilligers. Dit biedt nauwelijks/geen ruimte voor de dekking van huur/kapitaallasten;
- ☐ Om het gebouw geschikt te maken om te dienen als museum is ruim € 1,4 mln nodig aan **investeringen**, ongeveer gelijk verdeeld naar kosten voor verbouwing en kosten voor de inrichting van de vaste expositie, horeca, winkel e.d. Deze bedragen zijn overigens excl .de investeringskosten voor het TIP en het Papierknipkunstmuseum, die gebruik gaan maken van hetzelfde gebouw

Op grond van de bovenstaande conclusies doet ZKA de volgende aanbevelingen:

- ☐ De planvorming **doorzetten** vanuit de gekozen locatie en gebouw, rekening houdend met de geraamde bezoekersaantallen en financiële randvoorwaarden en vervolgens uit te werken in een stappenplan;
- ☐ Het concept programmatisch verder uit te werken voor een breed publiek en nog nader te onderzoeken wat de beste positionering en naamgeving is.
- ☐ Nader te onderzoeken hoe de investeringen van circa € 1,4 mln. Gefinancierd kunnen worden. Uit overheidsbijdragen, fondsen/subsidies en sponsoring. Daarnaast zou gekeken kunnen worden of er wellicht op de kosten bespaard kan worden, waarbij tegelijkertijd aangetekend dient te worden dat nu uitgegaan is van realistische cijfers en er ook altijd tegenvallers zullen zijn;
- ☐ Met de **gemeente in gesprek** te gaan over voorwaarden waaronder het pand in bruikleen gekregen kan worden wetende dat het exploitatieresultaat weinig tot geen ruimte laat voor betaling van een (marktconform) huurbedrag.
- ☐ Een organisatie op te zetten, die zich gaat inzetten om te komen tot realisering van het museum, bestaande uit een aantal commissies met verschillende doelen: begeleiden verbouwing, concept uitwerken, organisatie opzetten financiering regelen, commerciële traject, etc. etc.

Conclusies van de werkgroep

De werkgroep heeft zich gebogen over het totaal beeld, dat uit de gesprekken en de rapporten naar voren komt. Zij komt daarbij tot de volgende conclusies:

De werkgroep:

- ☐ Neemt het concept zoals gemaakt door Frans Leroux c.s. als vertrekpunt voor de opzet van het museum;
- ☐ Neemt kennis van de resultaten van het onderzoek van Muntinga;
- ☐ Acht de rapportage van ZKA consistent in zijn opzet, degelijk in uitgangspunten en benadering en daarom basis voor verdere positiebepaling.
- ☐ Is van mening dat de horeca omzet bij actief gastheerschap nog in positieve zin kan worden aangepast.
- ☐ Verwacht dat de ontwikkeling van specifieke producten die Jan Kruis en het museum positioneren in zijn omgeving en de introductie van een webshop een hogere winkelverkoop mogelijk maken.
- ☐ Vindt in bovenstaande bevindingen voldoende basis om verder te werken aan de totstandkoming van het museum.
- ☐ Overweegt daarbij ook, dat het museum een welkome aanvulling is op het gehele toeristische product van (Midden-)Drenthe.
- ☐ Overweegt ook, dat de kennis van de opstellers van het concept voor de werkgroep bij de verdere uitwerking van de plannen beschikbaar blijft.
- ☐ Is van mening dat het werk van Jan Kruis, zijn plaats in de culturele wereld en de verbinding met maatschappelijke vraagstukken in zijn werk, creatief kunnen worden ingezet voor wisselexposities en evenementen. Dat vormt een basis voor herhalingsbezoek en daarmee voor de continuïteit van het museum.

Verdere stappen /Voorstel

De eerder gememoreerde onderzoeken en de daaruit resulterende conclusies zijn nodig geweest om vervolgstappen te kunnen formuleren.

De werkgroep realiseert zich, dat een forse financiële opgave voorligt. Dat betreft niet alleen de financiering van de investeringen. Het gaat ook om de huurlast van het gebouw, die in feite niet uit de exploitatie kan worden opgebracht. Zij wil daarom met de gemeente nagaan of hier langs twee lijnen aan een oplossing kan worden gewerkt:

Verhoging van de eigen inkomsten, resp. verlaging van de kosten

Een beperkte gemeentelijke bijdrage. De grond daarvoor ziet de werkgroep in de bijdrage van het museum aan het toerisme, primair in de gemeente. Voorts kunnen mensen met afstand tot de arbeidsmarkt worden ingezet. Mensen kunnen als vrijwilliger leer/werk ervaring opdoen.

Tegen die achtergrond komt de werkgroep nu tot de volgende aanpak:

- ☐ Voor de totstandkoming van het museum zijn nu afspraken van belang over de definitieve beschikbaarheid van het gebouw en de condities daarbij. De werkgroep realiseert zich daarbij, dat een renovatie van het gebouw, van welke omvang ook, de waarde ervan op lange termijn ook voor de eigenaar ten goede komt.
- ☐ Voorts dient te worden gewerkt aan de financiering van de investeringen. De werkgroep zal daarvoor fondsen benaderen, particuliere financiers, direct en d.m.v. crowdfunding en onderzoek doen naar mogelijke subsidies.
- ☐ De werkgroep zal een grotere groep mensen uit de gemeente om zich heen verzamelen, die zowel op het punt van financiering als t.a.v. draagvlakvorming als ambassadeur gaat fungeren.
- ☐ De werkgroep heeft daarnaast de mogelijkheden geïnventariseerd om de jaarlijkse inkomsten te verhogen, zodat mogelijk, na enige reservevorming ook voor het gebruik van het gebouw enige vorm van huur beschikbaar komt.
 1. Door samenwerking met andere musea is aan de kostenkant voordeel te behalen. Dit punt is als mogelijkheid aan de orde geweest in de gesprekken met de museumdirecteuren.
 2. Verblijfsrecreatieve bedrijven hebben baat bij de komst van het museum voor hun gasten. Dat kan in geld worden omgezet
 3. Via een vereniging van bedrijfsvrienden kan jaarlijkse sponsoring worden georganiseerd.
 4. Een vereniging van vrienden uit de bevolking kan publieksacties organiseren.
 5. De mogelijkheden van directe sponsoring door grotere bedrijven wordt onderzocht.
 6. De eerder gememoreerde verhoging van de inkomsten uit horeca en merchandising .
 7. De werkgroep stelt voor met de gemeente een vervolgtraject af te spreken teneinde bovenvermelde acties uit te kunnen voeren.
 8. In overleg met het college wil de werkgroep haar bevindingen ook graag aan de raad presenteren.

De werkgroep Jan Kruis Museum

Jan Kruis

Leontien Kruis

John Nycolaas

Ewald van der Blij

Bertus Witteveen

Hans Hartog

Henk van Hooft